

Emmelev Mølle

set gennem brandforsikringerne

”Hvor gammelt er mit hus?” er et ofte stillet spørgsmål.

Det kan være vanskeligt at finde ud af, når det drejer sig om en gård eller et hus, som har nogle hundrede år bag sig. I 1792 oprettedes ”Den alm. Brandforsikring for Landbygninger”, og kan man finde bygningen forsikret her, er man godt hjulpet. Man skal dog et godt stykke op i 1800-tallet, før alle bygninger på landet er forsikret. Godsejerne forsikrede ofte alt deres bøndergods under et. Det bliver gjort ret summarisk, og desværre er der ikke ret mange oplysninger om de enkelte bygninger.

Offentlige institutioner som skoler, lærerboliger og fattighuse er fyldigt beskrevet. Ligeledes selvejergårde og møller.

Som et eksempel på, hvad man kan læse i brandforsikringerne, vil vi se på, hvad der står om Emmelev Mølle.



Først lidt om mølleren

Den første emmelevmøller hed Adrian Johansen. Han var husmandssøn fra Nr. Nærrå, født 1804 og konfirmeret 1819 med gode karakterer. Efter at have arbejdet lidt ved landbruget kom han til Bredstrup Mølle, hvor han tjente sammen med Birthe Cathrine fra Rodstrup. De to unge havde et godt øje til hinanden, og de fik i 1826 sønnen Johan Adriansen, som kom i pleje hos Adrians forældre i Nr. Nærrå. Adrian selv ville være møller og møllebygger. Som 24-årig var han møllebygger fra Stenbjerg Mølle i Gislev Sogn. Senere var han på Lydinge Mølle i Krarup Sogn. Herfra tog han i 1838 en tur til Ørritslev ved Søndersø. Der giftede han sig omsider med sin

Maren, som tjente i Ørritslev Mølle, samtidig købte han også lige møllen. Forinden havde han købt et stykke jord ude på Emmelev Banke, og har haft travlt med at opføre en bolig til Maren og sig selv. Møllen fra Ørritslev skulle også tages ned, flyttes og genopføres på Emmelev Banke. Det skete alt sammen i 1838 – et travlt år for Adrian Johansen!



Stuehuset

Adrian og Maren var nygifte, da de kom til Emmelev. Og hvad mon parret så boede i? Ja, det ved man ikke rigtig, og møllerboligen byggede de først i 1850, fortælles der. Nu slår vi så op i brandforsikringen og får det korrekte svar: Maren og Adrian byggede hus på Emmelev Banke i 1838, dvs. at møllerparret flyttede ind i et helt nyt hus. Det kan man sige helt sikkert, idet de lod huset forsikre allerede under opførelsen.

I den første forsikring fra 1838 er stuehuset 9 fag langt. Skorstenen er rejst, man har endnu ikke lagt tag over de 4 fag. Gulvene er heller ikke lagt færdige. Der har dog været bygget så meget på huset, at Maren og Adrian kunne flytte ind i 1838.

I 1839 bliver det færdige hus forsikret, og her nu hvad brandforsikringen fortæller om dette hus: Stuehuset er 12 fag langt og 10 alen dybt og ligger mod øst. Det er et bindingsværkshus, hvor tømmeret er af egetræ, hvorimod overtømmeret kun er fyrretræ. Der er stråtag. Væggene i den østre side er af brændte sten, de øvrige vægge af

rå sten. Der er en stue og et sovekammer med bræddegulv. I resten af huset er der murstensgulv, dvs. i endnu en stue samt i forstuen, desuden i ølkammeret, gavlkammeret og i bryggerstet. Huset har såkaldte engelske vinduer (som kunne lukkes op) og franske døre. Der er to skorstene og bageovn. Endvidere et tørvehus, som der dog ikke er loft over.



Mod syd er opført en bygning, som kun er 6 fag lang og 8 ¼ alen dyb af samme salgs tømmer og tag, men har lervægge. Denne bygning er til kostald og kornhus.

Den sidste bygning, ko- og kornhuset er dog så lille, at Adrian bygger 3 ekstra fag på i 1845. Så vidt brandforsikringen! Det er ikke så få oplysninger, man kan få om sit hus ved at se i brandforsikringerne. Det er et vældig godt sted at kigge, når man vil vide noget om, hvordan ens aner boede. De fleste brandforsikringer findes på Rigsarkivet, Odense.

Møllen

Adrian Johansens vindmølle er også fyldigt beskrevet i brandforsikringen. Den var godt nok ikke ret stor, Adrians mølle, bare en sød lille mølle.

Møllen var 8 kantet og af hollandsk facon (det vil sige, at hatten alene kunne drejes, det kunne man ikke på de gammeldags stubmøller, hvor hele møllen måtte drejes om sin stub, når den skulle op mod vinden).

Møllen stod på en lille jordforhøjning, var bygget op af fyrtømmer, dog var tømmeret i hatten af eg. Nede ved jorden var den i en højde af 3 alen (knap 2m) beklædt med brædder, og i øvrigt var den tækket med strå.

Der var to lofter (etager) i møllen foruden hatteloftet. Bredden på det første loft var 10 ¼ alen (ca. 6,50 m), på andet loft var den 8 alen bred, og på hatteloftet 6 alen bred. Møllen var indrettet med en brækkværn og en skalkværn, som blev drevet med et 25½ alens (ca. 16 m) vindfang.

Også efter datidens forhold var Emmelev Mølle lidt bitte. Til sammenligning havde Østrup Mølle

på samme tidspunkt et vindfang på 34 alen, der var 4 lofter i møllen og hele 5 kværne.

Hører man til dem, der er fascineret af gamle møller, er brandforsikringerne en guldgrube af oplysninger! Man kan nøje følge enhver om- og tilbygning ved møllerne. Emmelev Mølle udvides betydeligt med årene, tænk blot på, hvor stort et foretagende den er i dag. Det hele kan følges gennem brandforsikringerne.



Artiklen er skrevet af Margit Egdal til bladet "Lokalhistorisk Arkiv for Otterup Kommune" nr. 47. Digitaliseret af samme til Nordfynsk.dk i februar 2016. Billederne er i privateje. Fotos af stuehuset ca. 1910. Møllen skønnes forevigt senest i 1880'erne.